

PRÁVNÍ MONOGRAFIE

Státní mechanismus meziválečného Československa

Karel Schelle

Wolters Kluwer

Vzor citace:

SHELLE, K. *Státní mechanismus meziválečného Československa*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, 384 s.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
právní fakulty MU
Dp - 1213 / 173 356

© doc. JUDr. Karel Schelle, CSc., 2019

ISBN 978-80-7598-461-6 (brož.)

ISBN 978-80-7598-462-3 (e-pub)

ISBN 978-80-7598-463-0 (mobi)

www.wolterskluwer.cz

OBSAH

Místo úvodu	IX
1 Boj za československou státnost v období první světové války	1
1.1 Vznik první světové války a politická situace v českých zemích	1
1.2 Politická situace na Slovensku na začátku války	2
1.3 Perzekuční opatření rakouské vlády v českých zemích	3
1.4 První protirakouské projevy v zahraničí	4
1.5 Formování československého zahraničního odboje	5
1.6 Postupné ožívání „aktivity“ domácí politické reprezentace	6
1.7 První projekty státoprávních změn	6
1.8 Změny v postojích domácí politické reprezentace v roce 1917	10
1.9 Aktivizace domácího odboje v první polovině roku 1918	13
1.10 Závěrečná etapa československého zahraničního odboje	14
1.11 Vyvrcholení boje za státní samostatnost. 28. říjen 1918	16
2 Ústavní vývoj (1918–1938)	19
2.1 Vyhlášení samostatnosti	19
2.2 Odraz vzniku československého státu na Moravě	20
2.3 Odraz vzniku československého státu ve Slezsku	22
2.4 Situace na Slovensku	26
2.5 Pokus německých nacionalistů o iredentistický puč	34
2.6 První zákona státu (recepční norma)	38
2.7 Vytvoření soustavy ústředních státních orgánů	42
2.8 Prozatímní ústava (1918)	44
2.9 Ústava (1920)	46
2.10 Národní shromáždění	54
2.11 Prezident	74
2.12 Vláda	78
2.13 Ústřední úřady	82
2.13.1 Ministerstva	82
2.13.2 Ostatní ústřední úřady	98
2.14 Postavení Slovenska	99
2.15 Postavení Podkarpatské Rusi	103
2.16 Volební právo	108
2.17 Ústavní soud	112

3 Česko-slovenská republika (1938–1939)	113
3.1 Mnichovský diktát	113
3.2 Státoprávní změny	118
3.2.1 Vznik autonomních vlád na Slovensku a Podkarpatské Rusi	118
3.2.2 Likvidace parlamentarismu	121
3.3 Fašizace ostatních složek státního mechanismu	122
3.4 Likvidace republiky	123
4 Vývoj veřejné správy v meziválečném Československu (1918–1938)	125
4.1 Vznik samostatného Československa a veřejná správa	125
4.1.1 Vznik a organizace okresních a místních národních výborů v českých zemích a místních národních rad na Slovensku	125
4.1.2 Rozsah působnosti národních výborů a národních rad	136
4.1.3 Likvidace národních výborů a národních rad	145
4.1.4 Územní samospráva v českých zemích v prvních letech Československé republiky	152
4.1.5 Samospráva tzv. statutárních měst	170
4.1.6 Komplikace v oblasti státní správy ve Slezsku	184
4.1.7 Situace v oblasti státní správy na Slovensku	188
4.2 Vývoj veřejné správy ve dvacátých letech	194
4.2.1 Župní zákon (1920)	194
4.2.1.1 Příprava a vydání župního zákona	194
4.2.1.2 Organizace správy podle župního zákona	208
4.2.1.3 K hodnocení zákona o župním zřízení	218
4.2.2 Vývoj politické správy a územní samosprávy v letech 1920–1927	221
4.2.2.1 Vývoj správní organizace v českých zemích	221
4.2.2.2 Vývoj státní správy na Slovensku v letech 1920–1923	235
4.2.2.3 Příprava realizace župního zákona a jeho zavedení na Slovensku	240
4.2.2.4 Vývoj správy na Podkarpatské Rusi	249
4.2.2.5 Příprava a přijetí organizačního zákona	250
4.2.2.6 Realizace organizačního zákona	262
4.3 Veřejná správa ve třicátých letech	273
4.3.1 Státní správa	273
4.3.2 Obecní samospráva	279
5 Vývoj soudnictví	283
5.1 Nejvyšší správní soud	283
5.2 Ústavní soud	286
5.3 Volební soud	287

5.4 Řádné trestní a civilní soudy	287
5.4.1 Organizace soudnictví v letech 1850–1855	288
5.4.2 Organizace soudnictví v letech 1855–1867	292
5.4.3 Organizace soudnictví od roku 1868	294
5.5 Specializované civilní soudy	303
5.5.1 Lichevní soudy	303
5.5.2 Soudy cenové	305
5.5.3 Soudy cenové pro oblast stavebního ruchu	306
5.5.4 Soudy labské plavební	306
5.5.5 Pracovní soudy	307
5.5.6 Kartelový soud	308
5.5.7 Soudy obchodní	309
5.5.8 Soud patentní	311
5.6 Specializované soudy trestní	312
5.6.1 Státní soud	312
5.6.2 Soudy pro mládež	313
5.6.3 Soudy kmetské	315
5.7 Rozhodčí soudnictví	316
5.7.1 Soud rozhodčí československo-rakouský pro závazky ve starých korunách	316
5.7.2 Soud rozhodčí smíšený československo-maďarský	318
5.7.3 Soud rozhodčí smíšený československo-německý	320
5.7.4 Soud rozhodčí pro pozemkovou reformu	323
5.7.5 Soud rozhodčí Státního obilního ústavu	324
5.7.6 Soudy (komise) rozhodčí pro úpravu služebního poměru v kovoprůmyslu	325
5.7.7 Soudy rozhodčí (komise) pro pracovní spory z domácí práce	326
5.7.8 Soudy rozhodčí (komise) pro závody se závodními výbory	326
5.7.9 Soudy rozhodčí mzdové k upravení pracovního a služebního poměru v živnostech stavebních	329
5.7.10 Soud pojišťovací pro soukromé zaměstnance ve vyšších službách	329
5.7.11 Soudy rozhodčí pro nemocenské pojištění veřejných zaměstnanců	331
5.7.12 Soudy rozhodčí hornické	332
5.7.13 Soudy rozhodčí horních a bratrských pokladen	334
5.7.14 Soudy rozhodčí nemocenských pokladen	335
5.8 Vojské soudnictví	338
6 Vývoj státního zastupitelství	341
Bibliografie	344
Rejstřík	369

Předložená kniha je pravděpodobně mojí poslední sólo knihou. Proto, na závěr svého tvůrčího období, bych ji chtěl věnovat lidem, kteří v určitých etapách mého života stáli po mém boku a byli pro mě oporou. Byli to především moji rodiče Karel a Božena Schelleovi, moje manželka Ilona a děti Karel a Andrea se svými partnery Pavlou a Martinem. A samozřejmě knihu věnuji i mým vnoučatům Karolině a Filípkovi, jejichž samotná existence mi dávala sílu do práce. Nemohu také zapomenout na své nejbližší přátele, nebylo jich nikdy mnoho, ale dva jmenovat musím: Pavla Nesvatbu a Jaromíra Tauchena.

MÍSTO ÚVODU

Celý svůj profesní život jsem se zabýval především státoprávní a právní problematikou meziválečného Československa. Zejména to byl ústavní systém, veřejná správa a justice. Těmto tématům jsem věnoval řadu knih a ještě více studií a článků. Téměř všechny jsou uvedeny v seznamu literatury. Předložená kniha je tedy více méně sumarizací poznatků, které jsem za více než 40 let bádání získal. V dřívějších knihách a člancích je také obsažen podrobný poznámkový aparát se zdroji a další literaturou. Z toho důvodu jsem již předloženou monografii tímto poznámkovým aparátem nezatěžoval.

Za státní mechanismus se považuje soubor organizací a institucí, které realizují státní moc. Člení se zejména na státní orgány a donucovací složky. Je to tedy obsáhlý soubor orgánů a institucí, jež není možné obsáhnout v jedné knize. Proto jsem do předložené publikace zahrnul základní složky státního mechanismu, tedy ústavní orgány, orgány veřejné správy, soudní orgány a orgány veřejné žaloby. Donucovací složky státního mechanismu jsou podrobně zpracovány jinými autory, specializujícími se na organizaci policie, četnictva a armády.

V publikaci rovněž není zahrnuta specializovaná správa finanční, pracovní, školská atd.

Přes tato omezení publikace obsahuje ucelený přehled organizací základních článků prvorepublikového státního mechanismu.